

ŠTÚDIE ANALÝZY

Elemír Nečej*

Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky po vstupe do NATO a EÚ

Od schválenia *Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky* (27. marec 2001) uplynuli necelé štyri roky a od konca roka 2003 už prebieha diskusia o príprave novej. Na rozdiel od predchádzajúceho obdobia sa do tejto diskusie viac zapája aj bezpečnostná komunita, ktorá sa čiastočne stihla vyprofilovať, a predchádza ju aj pokus o vytvorenie kvalitnejšieho teoretického zázemia. Na základe spolupráce *Slovenskej spo-*

*Elemír Nečej, Ing., Mgr., Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií MOSR (NecejE@mod.gov.sk)

ločnosti pre zahraničnú politiku (SFPA) a Inštitútu bezpečnostných a obranných štúdií Ministerstva obrany Slovenskej republiky (IBOŠ) sa v roku 2004 podarilo zorganizovať niekoľko seminárov a pracovných stretnutí, výstupmi ktorých sú publikácie využiteľné pri ďalšej diskusii o bezpečnostnej stratégii, ako aj pri jej spracovaní, napríklad štúdie *Zahraničná politika Slovenska po vstupe do NATO a EÚ* (Výskumné centrum SFPA, n. o.), *Postavenie SR v bezpečnostnej architektúre Európy* (IBOŠ MO SR) či *Intervention Capabilities and New Security Challenges for Trans-Atlantic Relations* (SFPA, IBOŠ a PfP konzorcium).

Na základe seminárov a pracovných stretnutí boli vydané publikácie *Odporúčania pre aktualizáciu Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky* a *Hodnotenie bezpečnostného prostredia – východiská a perspektívy*, ktoré boli už bezprostredne orientované na prípravu bezpečnostnej stratégie. Vyústením pomerene širokej diskusie o uvedenej problematike je publikácia *Bezpečnostná stratégia SR po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie – východiská a prístupy*, ktorú pripravil kolektív autorov IBOŠ, SFPA a ďalších mimovládnych organizácií (vyšla v júni 2004).

Z prebiehajúcej diskusie bezpečnostnej komunity vyplynulo, že je potrebné sa zamerať na možný obsah a rozsah bezpečnostnej stratégie a na nadväznosť ďalších strategických dokumentov. Bezpečnostná stratégia SR by mala byť komplexným dokumentom zameraným na budúcnosť, ktorý bude stabilný a nebude potrebné ho každý rok prehodnocovať. Jej zmeny by mali reagovať predovšetkým na zmeny hrozieb a výziev v bezpečnostnom prostredí.

Obsah dokumentu ovplyvní aj rozhodnutie, či si Slovenská republika ponechá tri strategické dokumenty (bezpečnostnú, obrannú a vojenskú stratégiu), alebo ich zredukuje na dva – bezpečnostnú a vojenskú, prípadne bezpečnostnú a obrannú stratégiu. V súčasnosti je známe, že v procese prípravy je obranná stratégia.

Obsah bezpečnostnej stratégie bude závisieť aj od skutočnosti, či v nadväznosti na ňu budú okrem obrannej stratégie (s ktorou už Slovensko má skúsenosti) pripravené aj ďalšie strategické dokumenty. Podľa názorov niektorých expertov by to mala byť minimálne stratégia vnútornej bezpečnosti, prípadne stratégie čelenia niektorým bezpečnostným fenoménom (napríklad stratégia boja proti terorizmu). Je však diskutabilné, do akej miery bude takáto vízia realizovaná. *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky 2001* vo svojom závere prípravu takýchto stratégií

predpokladala. „Realizáciu svojich záujmov bude Slovenská republika zabezpečovať prostredníctvom dlhodobých stratégií v politickej, ekonomickej, environmentálnej, sociálnej, vojenskej a kultúrnej oblasti.“¹

Ako problém sa teda javí skôr záväznosť a realizácia takéhoto strategického dokumentu než jeho príprava.

V bezpečnostnej komunite sa diskutovalo aj o otázkach súvisiacich so skutočnosťou, že súbežne s prípravou bezpečnostnej stratégie prebieha aj proces tvorby komplexného bezpečnostného systému SR do roku 2010. Stará koncepcia už vzhľadom na zmeny bezpečnostných podmienok nie je vyhovujúca a v priebehu prípravy koncepcie sa objavujú aj teoretické problémy. Bezpečnostná stratégia by preto mala definovať základné pojmy, ktoré by sa mali v bezpečnostnom systéme odrážať. Zároveň sa vynára otázka, či súbežná príprava takýchto dokumentov vyhovuje minimálne základnej metodologickej požiadavke, že bezpečnostná stratégia by mala byť východiskovým dokumentom.

Z hľadiska reakcie na otázky zahraničnej a bezpečnostnej politiky považuje väčšina odborníkov zahraničnú politiku za zastrešujúci pojem a bezpečnostnú politiku za subkategóriu. Je možné diskutovať o tom, či bude ďalej vyšpecifikovaná ako obranno-bezpečnostná alebo vojensko-bezpečnostná. Pozornosť bola venovaná aj ďalším dimenziám bezpečnosti a ich možnému zaradeniu do bezpečnostnej stratégie. Najkontroverznejšie názory sa objavili pri hodnotení dimenzie vnútornej a ekonomickej politiky, prípadne ďalších politik vyplývajúcich zo širokospektrálneho chápania bezpečnosti ako súčasti bezpečnostnej stratégie. Rozdielnosť názorov viedla aj k pomerne širokej diskusii o hierarchizácii záujmov Slovenska, ako aj k teoretickému problému atributizácie – pomenovania záujmov. Aj keď existuje určitá zhoda na tom, že záujmy SR sa po vstupe do NATO a EÚ posunú do inej roviny, resp. do kvalitatívne vyššej fázy, ide o oblasť, ktorá zostane v popredí záujmu teoretikov i praktických tvorcov zahraničnej a bezpečnostnej politiky.

Integrácia do euroatlantických bezpečnostných štruktúr a európskych politických a ekonomických štruktúr síce rieši doterajšie individuálne bezpečnostné problémy SR, ale vstup do NATO a EÚ stavia pred Slovensko nové bezpečnostné problémy, ktoré už nemajú individuálny charakter, ale v rovnakej miere sa týkajú aj ostatných členských štátov. Predovšetkým ide o dilemu medzi aktívnym a pasívnym prístupom k riešeniu bezpečnostných kríz. Druhým, rovnako závažným problémom je dilema

medzi tzv. euroatlantickou a tzv. euroautonomistickou zahraničnopolitickou a bezpečnostnou orientáciou SR. Riešenie týchto problémov, resp. zaujatie postoja v oboch otázkach sa prejaví na charaktere bezpečnostnej a obrannej politiky Slovenska. Pri analýze týchto otázok je podľa expertov potrebné brať do úvahy, že stratégiu bude schvaľovať parlament, a preto je nutné predikovať názory a reakcie politických strán.

Nepochybne ide o veľa otázok, z ktorých nie všetky budú zodpovedané v krátkej dobe. Napriek tomu je možné povedať, že v oblasti určitého teoretického spracovania problémov bol dosiahnutý pokrok. Na základe analyzovaných skúseností je preto možné venovať sa detailnejšie niektorým vybraným problémom.

Poučenie z tvorby predchádzajúcich bezpečnostných dokumentov Slovenskej republiky

Vytváranie predpokladov pre zabezpečenie bezpečnosti je dlhodobým procesom, ktorého etapy ovplyvňujú nielen vnútorné, ale aj vonkajšie objektívne a subjektívne faktory.

Slovenská republika ako následnícky štát ČSFR bola determinovaná procesmi, ktoré musela uskutočniť po rozdelení spoločných ozbrojených síl v rámci stanovených limitov. Ako „nový štát“ musela zabezpečiť svoju akceptáciu nielen v rámci slovenského politického spektra, ale aj ako subjekt medzinárodných vzťahov (Ústava SR). Musela odpovedať na výzvy, ktoré vyplývali z realizácie susedských vzťahov (spor o dostavbu Vodného diela Gabčíkovo a súdny proces v Haagu, modernizácia atómovej elektrárne v Jaslovských Bohuniciach, dostavba jadrovej elektrárne Mochovce a pod.).

Podľa niektorých autorov je potrebné brať do úvahy skutočnosť, že celý proces zabezpečenia bezpečnosti SR až do roku 2000 je charakteristický riešením dilemy medzi integračnou a akceptačnou tendenciou. Slovenská republika nebola schopná doviest' svoju snahu o zabezpečenie svojej bezpečnosti (prostredníctvom integrácie do existujúcich bezpečnostných štruktúr) do štádia akceptácie (vstup do NATO a EÚ).²

Do vzniku prvých oficiálne zverejnených bezpečnostných dokumentov je možné vychádzať skôr z analýz, ktoré sa zameriavali na bezprostredné „výberové okolie“ Slovenska, t. j. Českú republiku, Poľsko a Maďarsko. Z opatrení v oblasti obrany sa dá usudzovať na určitú nedôveru v pozitívny rozvoj. Medzi vonkajšie vojensko-politické riziká boli napríklad zaradené

závažné politické zmeny v susedných štátoch, ktoré by mohli ovplyvniť našu vonkajšiu bezpečnosť; možnosť internacionalizácie konfliktu, ktorý by vznikol v blízkosti našich hraníc; nedodržanie zmlúv o limitoch zbraní a počtoch ozbrojených síl, najmä v stredoeurópskych štátoch; prípadne zvyšovanie zbrojnej výroby v susedných štátoch nad rámec ich obrannej dostatočnosti. Najviac nedôvery bolo vyjadrované vo vzťahoch s Maďarskom (na základe historického vývoja sa prejavili aj hodnotenia, že vonkajšiu bezpečnosť nášho štátu najviac ohrozujú riziká z juhu). Ako bezproblémové boli hodnotené vzťahy s Poľskom, Českou republikou a Rakúskom. Napriek tomu sa vyskytli aj hodnotenia, že slovensko-české vzťahy môže narušiť požiadavka delimitácie hraníc, nedokončené deleenie aktív a pasív Československej národnej banky či problémy slovenského zlata. Vo vzťahoch s Rakúskom bolo predikované, že stupňovanie výhrad voči prevádzke jadrových elektrární môže „gradovať“ až do konfrontačnej roviny. Za pozitívum Rakúska bola považovaná myšlienka pásu neutrálnych štátov, do ktorého by patrilo aj Slovensko. Vo vzťahu s Poľskom bolo skôr analyzované riziko, že konflikt Poľska s Ukrajinou o časť územia môže evokovať zatiahnutie Slovenska do jeho riešenia.

Slabými stránkami analýz uvedeného obdobia bolo, že neodhadovali vývoj v NATO, predovšetkým rýchlosť jeho rozširovania. V danej dobe však ani štáty NATO nekalkulovali s rýchlejšími zmenami. Zároveň preceňovali možnosti OBSE, čo možno dlhodobejšie ovplyvnilo aj niektoré materiály pripravované v neskoršom období (vízia nového európskeho poriadku z Parížskej charty pre novú Európu z roku 1990, resp. platforma Bezpečnostného modelu pre Európu 21. storočia). Za výrazné je možné považovať aj precenenie možného vplyvu Ruska na vývoj NATO (rávalo sa s výrazným negatívnym postojom), ako aj našej závislosti od surovín, vojenskej techniky a náhradných dielov. Zároveň sa prejavil vplyv teórie neutrality, resp. úvah o páse neutrálnych štátov, čo ovplyvňovalo aj praktickú bezpečnostnú politiku.

Ďalším poučením z predchádzajúceho obdobia je, že koncepcie bezpečnosti a obrany sa pripravovali skôr kabinetne (rovnako ako zahraničná politika). Bezpečnostná a obranná politika nebola konzultovaná s odborníkmi mimo ministerstva obrany, prípadne s odborníkmi z tzv. silových rezortov. Niektoré významné dokumenty sa do vlády alebo do parlamentu ani nedostali, pretože ich schvaľovala iba *Rada obrany štátu* (Rada obrany štátu bola zrušená v roku 2002, keď nadobudol platnosť ústavný zákon o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimoč-

ného stavu a núdzového stavu. Bola vytvorená Bezpečnostná rada SR, ktorá je v mieri poradným orgánom vlády SR).

Rok 1993 bol rokom vytvorenia Armády Slovenskej republiky a z pochopiteľných dôvodov bolo hlavné úsilie zamerané na vytváranie nových štruktúr a delimitáciu živej sily i materiálu z bývalej armády federatívnej republiky. Išlo o formovanie veliteľstva armády a ministerstva obrany. Teoreticky sa začalo pracovať na strategických dokumentoch, ktoré boli oficiálne schválené v rokoch 1994 – 1996. Dva z nich schvaľovala už aj Národná rada Slovenskej republiky – *Obrannú doktrínu Slovenskej republiky* (30. júna 1994) a *Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti Slovenskej republiky* (21. júna 1996). Obidva dokumenty znamenali pokrok v tom, že sa stali bezpečnostno-politickými dokumentmi strategického významu a prvýkrát od vzniku SR sa snažili poskytnúť komplexný pohľad na problematiku bezpečnosti a obrany. Pripravovala ich však úzka skupina ľudí z ministerstva obrany, ktorá ich nekonzultovala s akademickými pracoviskami, nezávislými odborníkmi a mimovládnyimi organizáciami. Z tohto dôvodu, ako aj z hľadiska existujúceho politického vývoja, neprekročili určitý úzky kontext chápania problémov bezpečnosti a obrany, ktorý vyplýval z krátkosti doby od vzniku SR a zo štruktúry politickej scény tejto doby. Napríklad národný záujem SR bol pomerne úzko charakterizovaný ako zaručenie zvrchovanosti, suverenity, územnej integrity, nenarušiteľnosti hraníc, bezpečnosti, hospodárskej prosperity, spoločenskej stability a medzinárodného uznania.³

Až v cieľoch národnej bezpečnosti bola tretia úloha v poradí charakterizovaná ako „vytvorenie podmienok postupnej integrácie SR do transatlantických a európskych kolektívnych politických, bezpečnostných, ekonomických štruktúr a inštitúcií“, pričom žiadna z inštitúcií nebola spomenutá menovite. Okrem toho bolo diskutabilné vytváranie týchto podmienok, keďže, ako je známe, naším vlastným pričinením sme v roku 1997 nedostali pozvanie do aliancie spolu s Českou republikou, Poľskom a Maďarskom. Dokument *Obranná doktrína Slovenskej republiky* bol v zmysle súčasnej teórie skôr dokumentom, ktorý sa približoval západnému chápaniu obrannej stratégie. Bol to bezpečnostno-politický dokument vyjadrujúci podmienky, ciele a zásady branno-bezpečnostnej politiky SR počas jej participácie na programe *Partnerstvo za mier*.

Oba dokumenty sa usilovali definovať národný záujem v oblasti bezpečnosti, čo bolo v období, pre ktoré boli typické rozpory v pohľade na našu zahraničnopolitickú orientáciu, veľmi ťažké. Položili však základ pre

diskusiu, ktorá z hľadiska definovania bezpečnostných záujmov pokračovala aj pri príprave *Bezpečnostnej stratégie SR* 2001, a nie je ukončená ani v súčasnosti. Zároveň sa v nich odrazil vplyv skutočnosti, že neexistovala hlbšia analýza záujmov v oblasti bezpečnosti ani posúdenie vývoja rizík a ohrození v širšom kontexte. Zaujímavá je aj skutočnosť, že *Obranná doktrína SR* bola pripravená a schválená v roku 1994, ale *Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti* až v roku 1996, pričom logika by predpokladala opačný postup. Stratégia obrany teda „predbehla“ analýzu národnej bezpečnosti a stanovenie jej cieľov. Ministerstvo obrany pod tlakom participácie na programe NATO *Partnerstvo za mier* (SR sa zapojila 9. februára 1994) pociťovalo potrebu komplexného strategického dokumentu reagujúceho na nové podmienky.

Reakcia na zmenu bezpečnostného prostredia, vplyv washingtonského summitu NATO

V rokoch 1998 – 2001 sa na základe programového vyhlásenia vlády SR z roku 1998 začalo s prípravou strategických dokumentov – *Bezpečnostnej stratégie SR*, *Obrannej stratégie SR* a *Vojenskej stratégie SR*. Potrebu prípravy týchto dokumentov zvyrazňovala skutočnosť, že priority definované v doterajších dokumentoch sa nerealizovali, ako aj fakt, že napriek ich určitému strategickému smerovaniu bola potrebná jednoznačnejšia a konkrétnejšia charakteristika bezpečnostného prostredia, analýza bezpečnostných výziev, rizík, ohrození a z nich vyplývajúcich záujmov SR. Príprava uvedených dokumentov bola aj reakciou na nezaradenie Slovenska medzi novoprijatých členov NATO. Skutočnosť, že dovtedy neboli spracované dokumenty strategického významu, negatívne ovplyvnila aj snahu ministerstva obrany pripraviť *Integrovaný program rozvoja armády* do roku 2010 s výhľadom do roku 2015, ktorý v konečnom dôsledku nebol schválený. Nekompatibilita predchádzajúcich dokumentov s novými výzvami a hrozbami sa výrazne prejavila po summite NATO vo Washingtone v roku 1999. Strategická koncepcia Severoatlantickej aliancie priniesla nový pohľad na vyvíjajúce sa bezpečnostné prostredie, bezpečnostné výzvy a riziká a tým aj na prístup k bezpečnosti v 21. storočí. Vláda SR bezprostredne po washingtonskom summite schválila program prípravy na členstvo v NATO *PRENAME* a *Národný akčný plán členstva*. Celkový *Akčný plán členstva v NATO* v oblasti obranných vojenských otázok, prijatý na washingtonskom summite, očakával, že aspirujúce krajiny sa sto-

tožnia so stratégiou aliancie a pri vstupe do NATO budú akceptovať prístup k bezpečnosti načrtnutý v *Strategickej koncepcii*, budú schopné poskytnúť sily a prostriedky na kolektívnu obranu a ostatné úlohy aliancie, ako aj primeranú účasť v jej štruktúrach.⁴

V tomto období začalo byť jasné, že Slovenská republika je vystavená rovnakým hrozbám ako ostatné krajiny euroatlantického priestoru a potreba získania bezpečnostných záruk členstvom v NATO prestala byť iba rétorickou otázkou. Zmeny bezpečnostného prostredia však ovplyvnili aj potrebu prestavby celého bezpečnostného systému, ktorá sa výrazne prejavila v oblasti prestavby ozbrojených síl. Dovtedajšie snahy o prestavbu ozbrojených síl zlyhali a v roku 2000 a začiatkom roku 2001 aliancia kritizovala Slovensko za stav jeho ozbrojených síl, za ich pomalú a zdĺhavú reformu, ako aj za absenciu obranného plánovania a rozpor plánov s proklamovanými prioritami štátu.⁵

Tento proces potvrdil, že je potrebné zladit' proces prípravy na vstup do aliancie s procesom reformy bezpečnostného systému SR (nie iba systému obrany). Určitým paradoxom uvedeného obdobia bolo, že hoci programové vyhlásenie vlády z roku 1998 rátaťo s prípravou nových strategických dokumentov, tieto boli schválené až v roku 2001. *Základné ciele a princípy národnej bezpečnosti SR* a *Obranná doktrína SR*, ako aj utajovaný dokument *Národná obranná stratégia* svojím obsahom a duchom nezodpovedali zmenenej zahraničnopolitickej a bezpečnostnej orientácii Slovenska. V rámci tzv. *Garretovej správy o komplexnom stave ozbrojených síl* z roku 2000 bola zvýraznená potreba schválenia bezpečnostnej a vojenskej stratégie a zároveň bolo poukázané na to, že ak tieto stratégie nebudú schválené, zostane nejasné, či reforma ozbrojených síl prinesie požadované výsledky. Spracovanie a revízia dokumentov národnej bezpečnosti mali byť prioritnou snahou celkových reforiem. To však neplatilo iba pre rezort obrany, ale pre celkovú zmenu v chápaní bezpečnosti a transformáciu bezpečnostného systému.

Ak by sme si chceli vziať z uvedeného obdobia ponaučenie, je možné vidieť určité paralely aj so súčasnou situáciou. Poučením môže byť skutočnosť, že strategické dokumenty by mali tvoriť východisko pre fungovanie a potrebné zmeny prvkov bezpečnostného systému. *Bezpečnostná stratégia SR 2001* predpokladá vybudovanie bezpečnostného systému štátu ako komplexného, integrovaného, funkčne a štruktúralne usporiadaného systému, ktorý bude interoperabilný so systémami členských štátov Severoatlantickej aliancie. Diskusia v bezpečnostnej komunite, zame-

raná na prípravu novej bezpečnostnej stratégie, ukázala na súbežnosť prípravy novej bezpečnostnej stratégie a prestavby bezpečnostného systému SR. Pôvodne stanovená úloha pripraviť *Komplexný plán výstavby a ďalšieho rozvoja bezpečnostného systému SR na roky 2004 – 2010*, vyplývajúca z uznesenia vlády č. 138 z 26. februára 2003, sa opiera o skutočnosť, že *Bezpečnostná stratégia SR 2001* vytvára základný rámec pre dobudovanie a zdokonalenie takéhoto systému. Paragrafy 71 – 73 bezpečnostnej stratégie s tým napokon aj rátajú. Je otázne, do akej miery bude práca na bezpečnostnom systéme zladená s prípravou novej bezpečnostnej stratégie, ktorá nepochybne prinesie niektoré nové pohľady na vývoj hrozieb a na komplex opatrení, ako im čeliť. Od prijatia našich strategických dokumentov nastal ďalší vývoj v oblasti bezpečnosti, na čo reagoval pražský summit NATO v roku 2002, istanbulský summit v roku 2004, ako aj *Bezpečnostná stratégia Európskej únie* prijatá v decembri 2003. Odráža sa to v zmenách požiadaviek na Ozbrojené sily SR a znovu sa vynára otázka, či príprava novej stratégie nezaostáva za požiadavkami, resp. potrebami prestavby bezpečnostného systému a jeho prvkov.

Potreba prípravy Bezpečnostnej stratégie SR ako reakcia na zmeny v bezpečnostnom prostredí a v bezpečnostnom postavení SR po vstupe do NATO a EÚ

V diskusii o príprave novej bezpečnostnej stratégie doteraz odzneli rôzne názory a hodnotenia. Niektoré z nich považujú *Bezpečnostnú stratégiu SR 2001* za dokument s dlhodobou platnosťou – v základných východiskách sleduje víziu budúcnosti, má definované životné záujmy, bola prijatá konsenzom koalíčných a opozičných poslancov, a preto spĺňa podmienku, že jej životnosť by nemala byť determinovaná štvorročným mandátom vládnej garnitúry.⁶

Všeobecne však prevládal názor, že bezpečnostná stratégia by nemala byť iba revidovaná, ale mal by byť pripravený úplne nový dokument. Zhodli sa na tom tak predstavitelia štátnej exekutívy, ako aj členovia bezpečnostnej komunity. Tieto názory vychádzajú z poznatkov, že už krátko po prijatí bezpečnostnej stratégie sa objavili hlasy, ktoré nekritizovali ani tak jej obsah, ale skôr niektoré aspekty jej realizácie. Zároveň poukazovali na organizačno-administratívne a koncepčno-strategické ťažkosti, ktoré sa môžu objaviť v procese realizácie. Potreba prípravy novej bezpečnostnej stratégie vyplýva aj z poznatkov, že vláde, obranným plánovačom

a expertom pracujúcim na komponentoch bezpečnostného systému dáva pri presadzovaní národných záujmov málo reálnych nástrojov. Rovnako jej je vytykaná napríklad malá anticipácia dopadu už v tej dobe začínajúcej zásadnej transformácie obrán členských štátov NATO.

Zdá sa, že na základe získania členstva v NATO a EÚ a z toho vyplývajúcich požiadaviek pociťuje najväčšiu potrebu prípravy nových strategických dokumentov systém obrany ako subsystém systému bezpečnosti. Strategickým dokumentom, ktorý by mal slúžiť ako východisko pre strategické prehodnotenie obrany SR, a ktorý by mal byť akýmsi prechodným dokumentom zabezpečujúcim reformu systému obrany, sú *Smernice pre obrannú politiku*, ktoré schválila vláda v júni 2004. V nadväznosti na zmeny bezpečnostného prostredia a kvalitatívne nové úlohy, ktoré pre SR vyplývajú z členstva v NATO a EÚ, má byť ich poslaním „vymedziť politicko-obranný rámec pre strategické prehodnotenie obrany štátu, vrátane definovania kľúčových oblastí a požiadaviek obrannej politiky na tvorbu nových strategických, koncepčných a plánovacích dokumentov v oblasti obrany štátu“.⁷

Tento materiál anticipuje revíziu doterajších strategických dokumentov a prípravu *Obrannej stratégie SR* v nadväznosti na novú *Bezpečnostnú stratégiu SR*.

Takmer súbežná príprava bezpečnostnej a obrannej stratégie môže mať isté výhody. Do úvahy je však potrebné vziať aj upozornenia pracovníkov exekutívy, že okrem toho je pripravovaná aj prestavba bezpečnostného systému. Kombinácia týchto úloh je náročná na organizáciu i pracovné tímy a napokon predsa len odporuje základnej metodologickej požiadavke, že pri reakcii na komplexné zmeny v bezpečnostnom prostredí a bezpečnostnom postavení Slovenska musí zohrať zastrešujúcu úlohu bezpečnostná stratégia.

V priebehu diskusie k príprave *Bezpečnostnej stratégie SR* bolo zdôraznené, že proces aktualizácie nemôže byť izolovaný od relevantných bezpečnostno-politických dokumentov najdôležitejších aktérov bezpečnostného prostredia. Do tejto kategórie patria nasledujúce dokumenty: *Strategická koncepcia NATO* a realizačné dokumenty jednotlivých summitov aliancie, *Bezpečnostná stratégia Európskej únie*, ako aj základné bezpečnostno-politické dokumenty rozhodujúcich členských štátov týchto organizácií – Francúzska, Spojených štátov, Nemecka a Spojeného kráľovstva. V úvahách o možných implikáciách boli brané do úvahy:

- implikácie, ktoré platia aj v širšej, stredoeurópskej perspektíve (percepcia bezpečnostného prostredia, charakteristika nových hrozieb a strategickej situácie);
- špecifické implikácie (postoje k európskej bezpečnostnej a obrannej politike a charakter transatlantických vzťahov; aspirácie jednotlivých mocností na špecifické pozície v medzinárodných vzťahoch vzhľadom na ich potenciál a postavenie v bezpečnostnom prostredí). V prípade týchto faktorov bolo odporúčané zaujať stanovisko, resp. definovať postoj SR.

Na základe toho boli prezentované nasledujúce odporúčania:

- V procese prípravy *Bezpečnostnej stratégie SR* reflektovať zmenenú percepciu globálneho bezpečnostného prostredia a charakter bezpečnostných hrozieb s dôrazom na globálny terorizmus, proliferáciu zbraní hromadného ničenia a tzv. darebácke štáty. V súvislosti s týmito faktormi je dôležité aj zohľadnenie charakteru reakcií rozhodujúcich aktérov globálneho a európskeho bezpečnostného prostredia na tento vývoj.
- Reflektovať členstvo SR v NATO a Európskej únii, s čím súvisí aj potreba definovať slovenské záujmy pri transformácii týchto organizácií a v takých rozhodujúcich otázkach, akými je charakter a budúcnosť transatlantických vzťahov a Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky, a zároveň reagovať na povinnosti SR, ktoré vyplývajú z členstva v týchto organizáciách.
- Reagovať aj na nové trendy súvisiace s modifikovanou paradigmou bezpečnostnej politiky Spojených štátov, ako napríklad preemptívne akcie, prístup k multilateralizmu, resp. unilateralizmu, a definovať pozitívny postoj SR ku koalíciám schopných a ochotných.⁸

Teoretická a praktická rovina pohľadu na adaptáciu na nové bezpečnostné hrozby

Teoretická diskusia o nových výzvach a hrozbách

V reakciách na transformáciu NATO sa diskusia zamerala na rýchle zmeny v adaptácii na nové bezpečnostné hrozby, predovšetkým na urýchlenie tejto adaptácie po 11. septembri 2001. Jej podstata bola v dvoch rovinách: teoretickej – chápanie pojmov výzva, riziko, hrozba – a praktickej – anticipácia hrozieb, ich vývoja a reakcia na ne.

Diskusia o základných pojmoch iba nadviazala na teoreticky nedokončenú diskusiu v priebehu prípravy *Bezpečnostnej stratégie SR 2001*. Táto definuje bezpečnostné výzvy, riziká a ohrozenia, pričom bezpečnostné výzvy je možné chápať skôr v kontexte schopnosti zvládnuť všeobecné problémy vyplývajúce zo zmien bezpečnostného prostredia. Medzi výzvy je zaradené zapájanie sa do globálnych trendov, pričom jej nezvládnutie by znamenalo vyradenie SR z hlavných prúdov svetového vývoja. K ďalším výzvam patrí aktívna účasť na mierovom úsilí svetového spoločenstva, účasť na tvorbe integrovaného európskeho bezpečnostného systému, aktívne pôsobenie v strednej Európe, upevňovanie demokracie a právneho štátu, transformácia ekonomiky, rozvoj a využitie výsledkov technologickej revolúcie.⁹

Diskusia o tejto problematike ostáva otvorená, čo sa odráža aj v nesúlade pojmov uvedených v dokumentoch nadväzujúcich na bezpečnostnú stratégiu – v obrannej a vojenskej stratégii. Obranná stratégia špecifikuje výzvy z vojensko-politických aspektov a riziká a ohrozenia rozdeľuje na vojenské a nevojenské. Vojenská stratégia však pri analýze bezpečnostného prostredia rozdeľuje vojenské a nevojenské ohrozenia, pričom zhodnotenie rizík spája s rizikami neschopnosti reagovať na ohrozenia. Na základe stanovenia priorít ohrození a zdrojov na čelenie týmto prioritám je v obrannej stratégii uvedené: „Tie ohrozenia, na riešenie ktorých nezostane v plánoch požadovaná sila, predstavujú riziko, ktoré je štát nútený akceptovať pri udržiavaní dostupného a realistického obranného systému.“¹⁰

V charakteristike základných fenoménov (terorizmus, proliferácia zbraní hromadného ničenia, regionálne konflikty, disfunkčné štáty, organizovaný zločin) nie je problém. Diskutuje sa skôr o tom, či okrem spomínaných pojmov zaraďovať medzi hrozby aj iné, napríklad nelegálna migrácia, korupcia, devastácia životného prostredia a pod. Tu sú rozdiely v názoroch na to, či sa dajú zastrešiť pojmom „výzva“ alebo pojmom „zraniteľnosť“.

Je možné súhlasiť s názorom, že pojem „výzva“ sa dostal do slovenskej terminológie z anglického (fakticky amerického) pojmu „challenge“ a slovenské texty z oblasti bezpečnostnej politiky ho často prekladajú doslovne. Niekedy však ide o zjednodušenie, resp. nerešpektovanie obsahového kontextu. Pojem je niekedy výstižnejšie prekladať ako „problém“, „riziko“ (zväčša riziko všeobecného charakteru), výnimočne aj ako „pohnútka“ alebo „motív“. So zreteľom na tieto kontextové špecifiká sa zostavovali aj preklady základných dokumentov NATO. Podobné je to

s pojmom „security vulnerabilities“, ktorý v našich dokumentoch zatiaľ nebol použitý.¹¹

Bezpečnostná stratégia Európskej únie aj bezpečnostné stratégie niektorých členských štátov pojem výzva používajú. V *Bezpečnostnej stratégii EÚ* je medzi globálnymi výzvami zaradená globalizácia a jej chápanie v pozitívnom alebo negatívnom zmysle slova. Ako ďalšie výzvy sú chápané chudoba v rozvojovom svete, šírenie AIDS a nových chorôb, ktoré sa už stávajú globálnymi hrozbami.

Poľská bezpečnostná stratégia napríklad spája nové globálne výzvy s napätiami a nestabilitou vyvolanými medzinárodným terorizmom, proliferáciou zbraní hromadného ničenia či existenciou nestabilných štátov. Medzi výzvy komplexného charakteru zaraďuje tie výzvy, ktorých zvládnutie prekračuje použitie tradičných metód a nástrojov bezpečnostnej stratégie, napríklad ekonomické, ekologické a demografické problémy. Ako ohrozenia klasifikuje terorizmus, proliferáciu zbraní hromadného ničenia, medzinárodný organizovaný zločin a ohrozenia v teleinformatickej sfére.

Maďarská bezpečnostná stratégia s uvedenými pojmami manipuluje pomerne voľne. Medzi globálne výzvy zaraďuje terorizmus, proliferáciu zbraní hromadného ničenia, nestabilné regióny a zlyhané štáty, nelegálnu migráciu, ekonomickú nestabilitu a informačnú spoločnosť. Pri ich charakteristike ich však už nazýva hrozbami alebo rizikami. K vnútorným výzvam zaraďuje negatívne fenomény sprevádzajúce proces socio-ekonomickej transformácie krajiny a ovplyvňujúce bezpečnostnú situáciu, napríklad organizovaný zločin vnútri štátu, nelegálna ekonomika a korupcia, politický a náboženský extrémizmus a demografické výzvy.

Bezpečnostná stratégia Českej republiky v podkapitole „Trendy v bezpečnostnom prostredí“ metodologicky definuje chápanie pojmu hrozba a riziko. Pod hrozbou chápe akýkoľvek fenomén, ktorý má potenciálnu schopnosť poškodiť záujmy štátu. Pod rizikom chápe možnosť, že s určitou pravdepodobnosťou vznikne z bezpečnostného hľadiska nežiaduca udalosť. Miera rizika, t. j. pravdepodobnosť škodlivých následkov vyplývajúcich z hrozby a zo zraniteľnosti záujmu, sa posudzuje analýzou rizík.

Z uvedeného prehľadu vidieť, že neexistuje jednotná charakteristika pojmov. Dá sa však zhodnúť na tom, že SR bude čeliť tým istým hrozbám ako štáty NATO a EÚ, členom ktorých sme sa stali v roku 2004. V rámci širšej diskusie v bezpečnostnej komunite existuje zhoda, že do úvahy by

sme mali brať najmä terorizmus a proliferáciu zbraní hromadného ničenia, ktoré istanbulský summit NATO považuje za súčasné kľúčové hrozby (čl. 12 komuniké), ako aj regionálne konflikty, zlyhané štáty či organizovaný zločin, ktoré sú zahrnuté v *Bezpečnostnej stratégii Európskej únie*. Rozdiely sú však v názoroch na ďalšie fenomény, ktoré pôsobia z vonkajšieho alebo vnútorného prostredia. Z toho vyplýva aj rozdielnosť názorov na to, či reakcia na uvedené hrozby má byť charakterizovaná v bezpečnostnej stratégii alebo v spomínaných substratégiách. Na základe doterajších skúseností je však diskutabilné, či tieto stratégie vôbec budú spracované a ak áno, či úsilie čeliť hrozbám, ktoré majú komplexný a previazaný charakter, skôr nediverzifikujú než zjednotia.

Určítym zavŕšením doterajších diskusií je publikácia *Bezpečnostná stratégia SR po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie – východiská a prístupy*, ktorej autori pri hodnotení bezpečnostného prostredia odporúčajú brať do úvahy tak fenomenálnu, ako aj geografickú stránku. Napriek tomu, že všeobecne charakterizované hrozby sú hrozbami globálnymi, pri prijímaní konkrétnych opatrení je nevyhnutné brať do úvahy aj regionálne špecifiká.

Bezpečnostná politika Slovenskej republiky pri čelení hrozbám

V diskusii o charaktere hrozieb sa prejavil vplyv dvoch vyššie spomínaných prístupov k bezpečnostnej stratégii. Po prvé, že by mala byť stručným dokumentom – východiskom pre ďalšie prierezové stratégie či stratégie ako čeliť konkrétnemu fenoménu (terorizmus) – a po druhé, že by mala byť komplexnejším dokumentom reagujúcim na mnohodimenzionálnosť bezpečnosti. Skutočnosťou však ostáva, že v porovnaní s predchádzajúcimi obdobiami musí bezpečnostná politika reagovať na nárast vzájomného prepojenia hrozieb, ich dynamiku, kvantitatívnu a kvalitatívnu rôznorodosť a ťažkú predvídateľnosť. Stiera sa rozdiel medzi vonkajšími a vnútornými rizikovými faktormi, ktoré sa prejavujú na globálnej, regionálnej, ale aj národnej úrovni. Situáciu ovplyvňuje aj skutočnosť, že žiadna z hrozieb nie je výlučne vojenská a nemôže byť riešená výlučne vojenskými prostriedkami, čo ovplyvňuje potrebu markantnejšieho prechodu od koncepcie sebaobrany k stratégii tak, že obrana hodnôt a záujmov bude často za hranicami. V už citovaných východiskách a prístupoch k bezpečnostnej stratégii po vstupe do NATO a EÚ sú zahrnuté viaceré hrozby, na ktoré by bezpečnostná stratégia mala reagovať.

Kľúčové hrozby¹²

Globálny terorizmus je najnebezpečnejším trendom, ktorý sa objavil na medzinárodnej scéne. Ide o globálny fenomén, ktorý nemá geografické hranice, a presúva sa aj do vnútra Európy. Členenie tejto hrozby nie je možné bez kombinácie zapojenia sa do celkového medzinárodného úsilia v boji proti terorizmu s vnútornými opatreniami pre celkové skvalitnenie bezpečnostného systému. Zapojenie sa do iniciatív OSN na zvyšovanie schopností štátov bojovať proti terorizmu, odmietnutie všetkých jeho foriem, neposkytovanie útočiska, delenie sa o informácie a formovanie medzinárodných konvencií proti terorizmu je základným rámcom, kde by mala SR aktívne pôsobiť.

V rámci NATO a Európskej únie je výnimočná možnosť podieľať sa na výmene informácií o terorizme, ale aj na konkrétnych preventívnych opatreniach. V rámci NATO by malo Slovensko vyvíjať úsilie pri realizácii programu zameraného na schopnosti obyvateľstva a vojenských jednotiek chrániť sa pred teroristickým útokom, ale aj širšej protiteroristickej agendy vyplývajúcej z istanbulskeho summitu 2004. Okrem podielu na čelení terorizmu mimo hraníc NATO a EÚ, a to nielen vojenskými prostriedkami, je významná aj príprava na riešenie tejto hrozby vnútri SR. Z hľadiska predchádzania možnosti teroristického útoku a prípadnej reakcie naň je dôležitý komplexný prístup k problematike boja proti terorizmu, efektívne využitie a vzájomné posilnenie všetkých zdrojov a koordinácia analytických a spravodajských informácií, k čomu môže napomôcť celková prestavba bezpečnostného systému SR. Nový systém krízového manažmentu štátu by mal rátať so scenármi možného ohrozenia terorizmom.

Proliferácia zbraní hromadného ničenia sa stáva priamou hrozbou globálnej bezpečnosti. Zjavný je nekontrolovateľný nárast počtu štátov, ktoré vlastnia jadrové, chemické a biologické zbrane, kombinovaný s proliferáciou ďalších – duálnych – technológií. Zvyšuje sa riziko, že zbrane hromadného ničenia sa vymknú spod kontroly vlád a dostanú sa do rúk skupín, ktoré budú ochotné ich použiť. Znepokojujúcim trendom je aj rozšírenie balistických technológií, čím sa zvyšuje pravdepodobnosť, že v nasledujúcich desaťročiach sa územie Európy, vrátane Slovenska, dostane do dosahu balistických striel. Slovenská republika by sa mala vyjadriť ku svojej účasti na formovaní jadrovej politiky NATO a k záverom v oblasti ochrany pred zbraňami hromadného ničenia, prijatým na pražskom a istanbulskom summite NATO.

Kľúčovým mechanizmom by mala byť *Zmluva o nešírení jadrových zbraní* a iniciatívy zamerané na posilnenie efektívnosti zmluvy mechanizmami, ktoré berú do úvahy aj novovzniknuté hrozby, akou je napríklad prepojenie zbraní hromadného ničenia s medzinárodným terorizmom. Dôležitým nástrojom boja proti šíreniu zbraní hromadného ničenia by mala byť aj Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika EÚ, rovnako ako podpora posilnenia Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu.

Vznik disfunkčných štátov je trendom, ktorý má tendenciu zhoršovať sa a rozširovať. Tieto štáty môžu pôsobiť ako základňa teroristických sietí a zdroj ich financií, a tak prispievať k posilneniu možnosti teroristov pôsobiť ďaleko mimo postihnutého regiónu. Sú zároveň zdrojom ďalších hrozieb – nelegálneho obchodu so zbraňami, ľuďmi, surovinami, nelegálnej migrácie.

Vzhľadom na skutočnosť, že po odstránení konfliktu sa iba formujú funkčné demokratické štruktúry v bezprostrednom okolí NATO a EÚ – v Kosove, Bosne a Hercegovine – Slovensko musí mať záujem o ďalšiu stabilizáciu na Balkáne. Malo by k tomu prispieť pokračujúcou účasťou na misii KFOR, na misii EÚ, ktorá nahradí misiu SFOR v Bosne, ale aj podporou OBSE pri formovaní demokratických inštitúcií a obnovovaní dôvery. Z tohto dôvodu by SR mala podporovať úsilie NATO budovať demokraciu a stabilitu prostredníctvom PfP a EAPC, ako aj snahu EÚ priblížiť uvedené krajiny k únii prostredníctvom prístupového procesu.

Vzhľadom na globálny dopad tohto fenoménu je však potrebné venovať pozornosť aj vzdialenejším oblastiam – Afganistan, Južný Kaukaz, Stredná Ázia.

Napätie a rivalita v medzištátnych vzťahoch v niektorých regiónoch sveta má potenciál prerásť do ozbrojeného konfliktu s možnosťou ohrozenia regionálnej a v extrémnych prípadoch aj globálnej stability (Blízky východ, vzťah medzi palestínskymi organizáciami a Izraelom). Čo sa týka vzťahov medzi Indiou a Pakistanom, tento problém je o to vážnejší, že tieto štáty disponujú nukleárnymi zbraňami a do problému sú prostredníctvom spojeneckých systémov a strategických záujmov zainteresované aj svetové veľmoci (USA, Čína). Akýkoľvek konflikt medzi veľmocami či konflikt s použitím jadrových zbraní by mohol mať destabilizujúci dopad na hospodársku a politickú situáciu na celom svete.

Slovenská republika je stále viac a viac zainteresovaná na predchádzaní a riešení tejto hrozby, pretože jej bezpečnosť môže globálnym prepojením ovplyvniť aj nestabilita vo vzdialených oblastiach. Ako člen NATO

a EÚ sa stáva súčasťou širšieho bezpečnostného prostredia, ktoré sa geograficky priblížilo k regiónom, kde existujú otvorené i zmrazené konflikty. Preto by mala naďalej prispievať vojenskými prostriedkami, k čomu je potrebné prispôbiť štruktúry aj schopnosti a zároveň rozvíjať schopnosti využitia nevojenských prostriedkov. Zmena bezpečnostného prostredia a členstvo v týchto organizáciách zároveň vyžadujú stanovenie iných priorit poslania a umiestnenia misií ako tomu bolo doteraz.

Medzinárodný organizovaný zločin sa mení z lokálneho problému na globálny. Jeho globalizáciu urýchľujú dynamické spoločensko-politické, hospodárske a informačno-technologické zmeny. Podľa *Bezpečnostnej stratégie Európskej únie* je Európa prvoradým cieľom organizovaného zločinu a okrem vnútornej (európskej) dimenzie má aj dimenziu vonkajšiu. Preto aj napriek tomu, že SR sa doteraz nenachádzala bezprostredne v epicentre záujmu medzinárodného organizovaného zločinu, je tiež súčasťou rozširujúcej sa globálnej siete a prieniky jednotlivých foriem sa budú na našom území vplyvom rozšírenia EÚ pravdepodobne zvyšovať.

K faktorom, ktoré môžu vplývať na tento stav, môžu patriť rozdiely v sile ekonomiky Slovenska v porovnaní so štátmi EÚ, rozdiely v legislatíve, uvoľnenie pohybu osôb, postupné rušenie kontroly na vnútorných hraniciach. Je tiež potrebné rátať s nárastom nových fenoménov v tejto oblasti. Môže ísť o legalizáciu finančných prostriedkov pochádzajúcich z nezákonných aktivít v inej krajine, výskyt prienikov a následných neoprávnených prevodov finančných hotovostí medzi účtami v rámci bankového sektora, ale i medzi bankovým sektorom a podnikateľskými subjektami. Výraznejšie bude narastať aj preprava drog a ich prekurzorov zo súčasných členských štátov EÚ na Slovensko, ale aj naopak. V ekologickej oblasti sa predpokladá zvýšená snaha o dovoz nebezpečných odpadov a toxických látok na naše územie s cieľom ich nelegálneho uskladnenia.

Z hľadiska čelenia tejto hrozbe je dôležité eliminovať ekonomické podmienky na organizovaný zločin, predovšetkým odstránením legalizácie jeho financií, skvalitňovaním opatrení proti daňovým únikom, čiernej a šedej ekonomike a proti korupcii. Zvýšením účinnosti preventívnych a represívnych prvkov je možné eliminovať nedôveru občanov v schopnosť štátnych a verejných inštitúcií vyrovnáť sa so všetkými prejavmi organizovaného zločinu. Bez komplexného pôsobenia súdov, polície, spravodajských zložiek, ale aj verejnej mienky sa môže zázemie pre organizovaný zločin prehľbovať.

Nelegálna migrácia podľa niektorých expertov nie je fenoménom, ktorý by mal byť v našej bezpečnostnej stratégii zaradený medzi hrozby. Do úvahy je však potrebné brať skutočnosť, že rozšírením EÚ sa posúvajú jej vonkajšie hranice aj smerom k rizikovým oblastiam, ktoré sú zdrojom nelegálnej migrácie. Nelegálna migrácia sa stala prioritným problémom EÚ aj v súvislosti s bojom proti organizovanému zločinu, ktorý sa čoraz viac orientuje na organizovanie nelegálnej migrácie, ktorá má sama o sebe negatívne ekonomické a politické dôsledky. Je spätne spojená s takými formami organizovaného zločinu, akými sú obchodovanie s ľuďmi, vydieranie, nátlak, prostitúcia a organizovanie nelegálnej práce a môže byť využitá ako základňa pre teroristické skupiny.

Slovenská republika doteraz nebola cieľom migračných tokov a vlín, ale iba tranzitným územím. Prijatím do EÚ sa však zrejme postupne stane aj krajinou cieľovou. Podľa analýz EÚ prichádza do ekonomicky vyspelejších krajín EÚ ročne približne 500-tisíc nelegálnych migrantov. V dlhodobejšom horizonte nie je možné vylúčiť ani väčšie migračné toky z vyspelejších krajín EÚ na Slovensko v prípade, že negatívne impulzy antimigračnej politiky niektorých politických subjektov získajú väčšiu váhu.

V snahe eliminovať nekontrolovateľnú migráciu a s ňou spojené prevádzacstvo bude dôležitou úlohou bezpečnostnej politiky harmonizovať pobytovú a azylovú politiku SR s politikou ostatných štátov euroatlantického spoločenstva. Vzhľadom k predikciám do budúcnosti bude potrebné diferencovať opatrenia, najmä pri odstraňovaní možných negatívnych ekonomických a sociálnych dopadov, a dôslednejšie posudzovať politické, ekonomické a sociálne dôvody migrantov. Dôležité je aj postupné vytvorenie vnútorných podmienok na predchádzanie ekonomickej emigrácii zo SR. Doterajšie bezpečnostné dokumenty napríklad nereagovali na problém emigrácie rómskeho obyvateľstva a riešenie tohto problému v európskom kontexte. Na druhej strane je potrebné venovať sa aj problému možných migračných prírastkov v dôsledku negatívnych trendov a demografických zmien.

Ďalšie fenomény, ktoré môžu prerásť do hrozieb

Z hľadiska viacdimenzionálneho prístupu k bezpečnosti existujú faktory, ktoré na bezpečnosť pôsobia komplexne (priamo alebo nepriamo). Nemusia byť priamo hrozbou, ale vyžadujú špecifické prostriedky a metódy re-

akcie. Ide predovšetkým o ekonomické, ekologické, demografické a iné faktory, ktoré pramenia najmä z globalizačného procesu. V doterajšej bezpečnostnej stratégii boli charakterizované ako výzvy. Keďže výzvy v ponímaní strategických dokumentov NATO sa skôr blížia k charakteristike hrozieb, v priebehu diskusie bola snaha nazvať ich zraniteľnosťami. Vzhľadom na nezvyčajnosť takéhoto názvu s ním však časť odborníkov nesúhlasí. Skutočnosťou však ostáva, že existujú, a môžeme medzi ne zaradiť:

Rozvoj informačnej spoločnosti a informačnú vojnu. Rozvoj v oblasti informačných a telekomunikačných systémov ovplyvňuje posilňovanie bezpečnosti, ale zároveň vyžaduje nový prístup k ochrane informačných infraštruktúr a toku informácií. Zaostávanie za svetovým vývojom v oblasti informatiky môže negatívne ovplyvniť nielen ekonomický rozvoj, vzdelanie obyvateľstva a jeho konkurencieschopnosť na trhu práce, ale aj celkovú schopnosť bezpečnostného systému reagovať na novodobé hrozby.

Špecifickým fenoménom v tejto oblasti je *informačný teror* alebo *informačná vojna*, ktorá je potenciálnou hrozbou pre všetky zložky bezpečnostného systému SR. Ochrana proti nim vyžaduje úzku spoluprácu v rámci Severoatlantickej aliancie, zvyšovanie bezpečnosti elektronických, komunikačných a informačných sietí, opatrenia proti úniku strategicky dôležitých informácií. V súvislosti s prijatím SR do NATO a EÚ existuje predpoklad, že špeciálne služby krajín, ktoré sa usilujú získať informácie z prostredia NATO a EÚ, sa budú vo zvýšenej miere snažiť získať informácie aj z bezpečnostného systému SR. Ten preto musí reagovať takým spôsobom, aby boli čo najviac eliminované zraniteľnosti vyplývajúce z uvedených fenoménov.

Demografické zmeny v SR za začínajú približovať európskym trendom. Tempo rastu obyvateľstva sa znižuje smerom k stagnácii a predpokladá sa, že počet obyvateľov bude klesať. Nárastom starnutia sa zhoršuje veková štruktúra obyvateľstva, čo zvyšuje pravdepodobnosť negatívnych vplyvov na ekonomiku a sociálny systém. Negatívne pôsobí aj odliv kvalifikovanej pracovnej sily do vyspelejších krajín EÚ, ktorý bude pokračovať. Slovenská republika musí s využitím skúseností EÚ prijímať opatrenia na zníženie negatívneho vývoja v demografických zmenách. Predpokladá sa, že po stabilizácii situácie v oblasti ekonomiky bude musieť SR v dlhodobejšej perspektíve pristúpiť aj k využitiu migračných prírastkov, čo vyžaduje perspektívne opatrenia v oblasti legislatívy. Do úvahy je potrebné brať možné negatívne vplyvy, najmä zmeny v tradičných štruktúrach spoločnosti a tým vyvolané spoločenské a politické napätia.

Ekonomická nestabilita. V globalizovanom procese vzájomného prepojenia a ovplyvňovania robí slovenskú ekonomiku zraniteľnejšou jej otvorenosť a závislosť od surovínových a energetických zdrojov spolu s neukončeným procesom jej transformácie.

Zaostávanie v transformácii ekonomiky, pomalé reagovanie na globálne zmeny i pomalé dosahovanie konkurencieschopnosti môžu viesť k ekonomickej nestabilite s negatívnymi dopadmi na bezpečnosť. Preto je potrebné ovplyvniť, aby ekonomicke faktory vytvárali podmienky na demokratický rozvoj spoločnosti, a zároveň na vytváranie zdrojov potrebných pre efektívne fungovanie bezpečnostného systému a jeho prvkov pri predchádzaní a riešení krízových situácií.

Špecifickým problémom a zároveň rizikom je závislosť Slovenska od surovínových a energetických zdrojov. Na minimalizovanie negatívnych dopadov tejto závislosti bude mať (okrem znižovania energetickej náročnosti ekonomiky a diverzifikácie zdrojov) čoraz väčší vplyv aj podiel na zvyšovaní bezpečnosti a stability oblastí a krajín ťažiacich a prepravujúcich uvedené komodity. Súčasťou opatrení je aj splnenie požiadaviek NATO a EÚ na energetickú, predovšetkým ropnú bezpečnosť, vrátane splnenia podmienok v rámci prechodného obdobia.

Ekologická bezpečnosť a životné prostredie sa tiež stávajú rizikovými faktormi pri zaručovaní bezpečnosti. Slovenská republika musí mať zvýšený záujem na ochrane životného prostredia v globálnom meradle, ale predovšetkým v najbližšom okolí. Ako priemyselná krajina s podielom jadrovej energetiky sa musí zúčastňovať na medzinárodných aktivitách aj v tejto oblasti. Túto bezpečnosť by mala považovať za prioritnú aj vzhľadom na blízkosť a rozsah jadrovej energetiky na Ukrajine. Klimatické zmeny, ako aj ekonomicke aktivity v okolí SR, prinášajú riziko vzniku prírodných katastrof, ale aj priemyselných a ekologických havárií. Napriek prijatým opatreniam existujú citlivé miesta, ktoré bude potrebné odstraňovať v prechodných obdobiach vynegovovaných s EÚ.

Politický a náboženský extrémizmus nezaznamenal na našom území závažné prejavy, ale tendencia narastania tolerance niektorých sociálnych skupín voči xenofóbii a rasizmu, charakterizovaná aj v doterajšej bezpečnostnej stratégii, nepoklesla. Vplyvom rozšíreného globálneho toku osôb, kapitálu, ale aj ideí, spolu so zhoršením ekonomickej a sociálnej situácie a nárastom migrácie môžu tieto tendencie narastať. Slovenská republika preto musí takéto prejavy naďalej odhaľovať a postihovať, ale zamerať by

sa mala najmä na preventívne opatrenia v sociálnej oblasti, vzdelávaní a formovaní verejnej mienky.

Bezpečnostno-politické záujmy Slovenskej republiky po vstupe do NATO a EÚ

Získanie členstva v NATO a EÚ opäť otvorilo diskusiu o záujmoch SR – od výmeny názorov na to, či majú byť definované ako národné, národno-štátne či bezpečnostno-politické, až po ich ďalšiu možnú definíciu po zmene bezpečnostného postavenia SR. Vzhľadom na problémy v diskusii o „národných“ či „národno-štátnych“ záujmoch už počas prípravy *Bezpečnostnej stratégie SR 2001* a na skutočnosť, že ide o bezpečnostnú stratégiu, ktorá má odrážať záujmy štátu v oblasti bezpečnostnej politiky, je podľa názorov viacerých bezpečnostných expertov adekvátnejšie pomenovanie bezpečnostno-politické záujmy.¹³

Problematike definície národných záujmov, ako aj pohľadu na ich kategorizáciu, sa čiastočne venuje štúdia IBOŠ *Postavenie SR v bezpečnostnej architektúre Európy*.¹⁴ Z nej je zrejmé, že požiadavka správnej formulácie záujmov (národných záujmov) súvisí s požiadavkou, aby mali objektívny charakter, a aby zároveň existovala schopnosť vyhodnotiť, či sa určitá politika zhoduje s objektívne definovanými záujmami. Pretože existuje aj určitý subjektivismus vyplývajúci zo skutočnosti, že definovanie záujmov je aj vyjadrením presvedčenia tých, ktorí ich formulujú, je potrebné uplatniť určité hodnotiace kritériá, aby bol národný záujem nadradený nad partikulárne záujmy.

Napriek tomu diskusia dospela k záveru, že záujmy by nemuseli byť kategorizované a mohli by byť stručnejšie. Citovaná štúdia IBOŠ, ako aj závery workshopu k materiálu *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie* sa zhodujú v tom, že je možné ponechať delenie záujmov na dve kategórie (životné a dôležité), vrátane ich taxatívneho vymedzenia, ako v metodike použitej v *Bezpečnostnej stratégii SR 2001*. Tieto závery vychádzajú z posúdenia, že najmä v oblasti životných záujmov sa pre SR ani po vstupe do NATO (a EÚ) nič nezmenilo. Pochopiteľne, posledný z definovaných záujmov sa po dosiahnutí členstva v NATO a EÚ posúva do kvalitatívne vyššej roviny.¹⁵

Na definíciu záujmov v *Bezpečnostnej stratégii SR 2001* sa odvoláva aj vládny dokument *Smernice pre obrannú politiku*, pričom berie do úvahy

aj kvalitatívne nové hľadiská. V kapitole *Záujmy Slovenskej republiky a ich realizácia* sa uvádza:

„Záujmy SR sú definované v platnej *Bezpečnostnej stratégii SR* a vychádzajú z potrieb občanov a štátu; sú založené na hodnotách slobody, mieru, demokracie, prosperity a základných ľudských práv, ktoré vyznávajú a realizujú demokratické štáty. Podľa stupňa dôležitosti vymedzuje SR svoje záujmy ako životné záujmy a dôležité záujmy.“¹⁶

Členstvo SR v NATO a EÚ, ako aj zmeny v bezpečnostnom prostredí, si vyžadujú premietnuť do záujmov SR aj kvalitatívne nové hľadiská:

- bezpečnosť a stabilita spojencov SR;
- posilnenie funkčnosti transatlantickej väzby;
- strategické partnerstvo NATO a EÚ, najmä v oblasti bezpečnostnej a obrannej politiky;
- rozširovanie NATO a EÚ v európskom regióne.

V porovnaní s *Bezpečnostnou stratégiou SR 2001* narastá potreba nielen definovania bezpečnostno-politických záujmov SR, ale aj ich hierarchizácie. Pri stanovovaní priorít bezpečnostno-politických záujmov podľa dôležitosti sú podstatné hodnoty v hierarchickom poradí sloboda, mier, demokracia a bezpečnostná stabilita. Dá sa povedať, že definovať spoločné hodnoty nie je problém, pretože sú deklarované tak v dokumentoch NATO, ako aj v dokumentoch Európskej únie. Hodnoty deklarované v *Bezpečnostnej stratégii SR 2001* (časť II. *Záujmy SR*) sú v súlade s nimi. Vyskytli sa však aj návrhy zúžiť definovaný počet záujmov. Ak však chceme rešpektovať členstvo v NATO a EÚ, musíme brať do úvahy aj zlučiteľnosť so záujmami týchto organizácií a ich členských štátov. Návrh ústavnej zmluvy EÚ napokon s niečím takým aj ráta. „Európska únia uskutočňuje Spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku založenú na rozvoji vzájomnej politickej solidarity medzi členskými štátmi, identifikovaní otázok všeobecného záujmu a dosahovaní čoraz vyššieho stupňa konvergencie činnosti členských štátov.“¹⁷

Rešpektovanie inštitucionálneho rámca neznamená, že SR nebude mať vlastné bezpečnostno-politické záujmy, ale že ich nebude zužovať výlučne v rámci vlastného štátu.

Stanovenie priorít je diskutabilnou otázkou tak pri hierarchizácii záujmov, ako aj pri stanovovaní oblastí a nástrojov bezpečnostnej politiky pri ich presadzovaní. Problémom Slovenska, ako aj ostatných nových členov NATO a EÚ, je postoj k sporným nevyriešeným otázkam medzi NATO

a EÚ. Pri pohľade na bezpečnostné stratégie okolitých krajín – členov NATO – je zrejmé, že centrálna úloha NATO a transatlantické väzby sú prioritou u všetkých.

V Bezpečnostnej stratégii Maďarskej republiky je priamo medzi strategickými záujmami zaradené trvalé zabezpečenie centrálnej úlohy NATO v euroatlantickom bezpečnostnom systéme a transatlantická kohézia, vrátane vojenskej prítomnosti USA v Európe, zároveň s rozširovaním a prehĺbovaním procesu integrácie EÚ. Existuje aj stanovisko k dileme NATO verzus EÚ. „Záujmom Maďarska je rozšírená, silná a jednotná Európa vyúsťujúca do silného transatlantického partnerstva, kde malé krajiny ako Maďarsko nebudú nútené voliť medzi Európou a USA.“¹⁸ Bezpečnostná stratégia Českej republiky, rovnako ako Poľska, zaraduje medzi strategické záujmy transatlantickú väzbu v rámci NATO, budovanie strategického partnerstva medzi NATO a EÚ a komplementárne rozvíjanie obranných schopností NATO a EÚ.

Vzhľadom na to, že pri definovaní hlavných hrozieb existuje medzi NATO a EÚ zhoda, že ide o medzinárodný terorizmus, jednoznačnou prioritou je boj proti nemu. Pri príprave novej bezpečnostnej stratégie už bezpečnostno-politickou prioritou (a tým aj záujmom) SR nie je dosiahnutie členstva v Severoatlantickej aliancii, ale aktívna účasť na tvorbe kolektívnej obrany v rámci NATO. Aliancia ostáva prioritou pri ochrane bezpečnostno-politických záujmov štátu z hľadiska tzv. tvrdej bezpečnosti. Diskusiu vyvoláva posun v interpretácii kolektívnej obrany, pretože ide o prehodnotenie, resp. nový výklad (transformácia teritoriálnej obrany „pôvodnej“ misie na „ofenzívnu obranu“) úloh obrannej aliancie. Skutočnosťou je, že NATO prisudzuje článku č. 5 *Zmluvy o NATO* nezmenený význam. Samozrejme, nová agenda – obrana bezpečnosti novým spôsobom, t. j. projekciou stability – má vplyv na to, že teritoriálna obrana zostáva kľúčovou funkciou, ale už nie je možné chrániť bezpečnosť bez čelenia potenciálnym rizikám a hrozbám vychádzajúcim spoza hraníc. Zvýšený dôraz sa kladie na obranu hodnôt a čelenie spoločným hrozbám a výzvam. Istanbulský summit NATO v deklarácii *Bezpečnosť v novej ére* uvádza, že kolektívna obrana zostáva základným zmyslom aliancie, ale hrozby, ktorým NATO čelí, sa podstatne zmenili a vychádzajú z oveľa širšej oblasti než v minulosti. Komuniké reflektovalo aj potrebu úplnej škály misií potrebných na zvýšenie stability, kde je to potrebné pre obranu spoločnej bezpečnosti a hodnôt.

V príprave bezpečnostnej stratégie je potrebné tento posun akceptovať. Doterajšie ciele obrannej politiky SR (*Obranná stratégia SR 2001*), t. j. vlastnými silami zabezpečiť efektívnu obranu Slovenska, ako aj splnenie politicko-vojenských kritérií na vstup do NATO, ovplyvnili aj základné opatrenia v oblasti obrany. Opatrenia v oblasti pripravenosti riešiť vojenské ohrozenia sa zameriavali na posun od preventívnych opatrení s cieľom odradiť protivníka od zámeru k prechodu na vojnový stav, obranu štátnej hranice, vzdušného priestoru a zastavenie protivníka. Aj keď v uvedenej stratégii je aj oblasť pripravenosti riešiť nevojenské riziká a ohrozenia, celkový dôraz zostal na starej koncepcii obrany územia. To sa odrážalo aj v budovaní kapacít a spôsobilostí. Rovnako rigidné opieranie sa iba o článok 5 *Zmluvy o NATO* môže viesť k zotrvaní na tradičnej koncepcii obrany, k čomu môžu byť náchylné konzervatívne sily nielen v politickej sfére, ale aj v ozbrojených silách.

Pri stanovovaní priorít v bezpečnostno-politických záujmoch SR bude zohrávať úlohu aj hierarchizácia záujmov *Bezpečnostnej stratégie EÚ*, ktorá vychádza z dvoch rovín bezpečnostno-politických hrozieb: vecnej a regionálnej. Vo vecnej rovine *Bezpečnostnej stratégie EÚ* sú priority zoradené v poradí terorizmus, proliferácia zbraní hromadného ničenia, regionálne konflikty, zlyhané (disfunkčné) štáty a organizovaný zločin. Prvé dve sú hodnotené ako kľúčové aj istanbulským summitom NATO, pričom k ďalším patria pašovanie ľudí a organizovaný zločin. Regionálna rovina záujmu EÚ o problematické regióny vyčleňuje Balkán, Stredný východ s arabsko-izraelským konfliktom ako strategickou prioritou a krajiny Stredozemného mora. Zároveň predpokladá aktívnejší záujem o Južný Kaukaz ako možný susedný región v budúcnosti. Istanbulský summit NATO považuje za kľúčovú úlohu zaručenie mieru a stability v Afganistane. Na Balkáne, ktorého bezpečnostné prostredie je hodnotené ako stabilné, ale krehké, zostáva kľúčovou robustná misia SFOR. Rovnako aj Stredomorie a širší Stredný východ sú oblasti, v ktorých sa predpokladá rozšírený vplyv. Prostredníctvom *Partnerstva pre mier* je avizované širšie zaangažovanie sa NATO v regiónoch Kaukazu a Strednej Ázie.

Všeobecné stanovenie priorít a hierarchizácia vlastných bezpečnostno-politických záujmov a cieľov vytvára transparentnosť smerom do vnútra (k vlastným rozhodovacím inštitúciám a orgánom), ako aj smerom k partnerom v NATO a EÚ. Z hľadiska vývoja Európskej bezpečnostnej a obrannej politiky je potrebné pri našom aktívnom zapájaní sa zvažovať pomer medzi operáciami vedenými NATO a EÚ. Zároveň musíme brať

do úvahy podiel v misiách OSN v kontexte našej ambície stať sa členom jej Bezpečnostnej rady.¹⁹

Problémom, o ktorom sa bude aj v budúcnosti veľa diskutovať, je účasť v ad hoc koalíciách. Je to problém, ktorý súvisí predovšetkým s nasadením ozbrojených síl, a je zakomponovaný aj v strategických dokumentoch Českej republiky, Maďarska a Poľska, a to priamou definíciou účasti buď v „účelovo vytvorených koalíciách“, alebo v „protiteroristických koalíciách“. Z hľadiska konkrétnej reakcie na tieto problémy zohrávajú okrem politických vplyvov dôležitú úlohu aj spôsobilosti, resp. kapacity krajiny.

Hierarchizácia uľahčuje aj rozhodovanie pri budovaní a použití vojenských kapacít. O potrebe takéhoto prístupu svedčí aj požiadavka definovať politicko-vojenské ambície SR v spomínanom dokumente *Smernice pre obrannú politiku*. Tento dokument uvádza potrebu prvýkrát vôbec vymedziť politicko-vojenské ambície SR, ktoré musia vychádzať z definovaných hrozieb a záujmov SR, z úrovne pripravenosti a spôsobilostí Ozbrojených síl SR, zo záväzkov, ktoré pre našu krajinu vyplývajú z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane, ako aj z ostatných medzinárodných zmlúv vojenskej povahy. Ich vecným vyjadrením je definovanie konkrétnych príspevkov SR a jej ozbrojených síl.

Celková diskusia o bezpečnostno-politických záujmoch SR vyústila do návrhu možného členenia záujmov na:²⁰

Životné záujmy, pričom do úvahy sa odporúča brať tak medzinárodnú, ako aj vnútornú dimenziu. V medzinárodnej dimenzii vychádzajú životné bezpečnostno-politické záujmy SR z poznatku, že bezpečnostno-politické potreby štátu, ktorý je členom výberových integračných zoskupení (NATO, EÚ), sú zviazané s bezpečnostno-politickými potrebami a záujmami týchto inštitúcií. Ako medzinárodné bezpečnostno-politické záujmy SR preto môžeme klasifikovať nasledujúce záujmy:

- plnenie spojeneckých záväzkov vyplývajúcich z členstva v týchto zoskupeniach;
- rozširovanie zóny slobody, demokracie, bezpečnosti a stability v problémových regiónoch Európy;
- sloboda, mier, demokracia a stabilita v širšom bezpečnostno-politickom európskom a transatlantickom prostredí;
- sloboda, demokracia, mier a stabilita vo svete.

Hoci sa geografické vymedzenie problémových regiónov Európy v súčasnosti zužuje na Západný Balkán, môže sa vzťahovať aj na iné ohniská nestability, ktoré nečakane vzniknú v iných európskych regiónoch.

Geografické vymedzenie širšieho bezpečnostno-politického európskeho a transatlantického prostredia sa v súčasnosti dotýka problémových oblastí Stredozemia, resp. Stredného východu, a oblasti Kaukazu. Reálne sa transatlantický rámec môže dotýkať aj problémových oblastí v geografickej sfére bezpečnostno-politických záujmov spojencov SR v NATO.

Vo vnútornej dimenzii majú životné bezpečnostno-politické záujmy vychádzať z potrieb obyvateľov a štátu. Majú kľúčový (životný) význam pre ochranu (zaručenie) života a bezpečnosti obyvateľov krajiny, ako aj pre existenciu a fungovanie štátu. Ako vnútorné bezpečnostno-politické záujmy SR sa preto dajú klasifikovať ochrana slobody obyvateľov a ich života, zdravia a majetku; ochrana bezpečnosti, suverenity a teritoriálnej integrity SR; ochrana a rozvoj demokratického charakteru štátu a jeho inštitúcií; ochrana vnútornej bezpečnosti a poriadku.

Dôležité záujmy vytvárajú širšie predpoklady pre životné záujmy SR tým, že vplývajú na vnútorné aj medzinárodné podmienky ich realizácie. Môžeme medzi ne zaradiť:

- dobré vzťahy so susednými štátmi ako základ pre stabilitu, mier a ekonomickú prosperitu v regióne strednej Európy;
- rozvoj všetkých foriem vzájomne výhodnej regionálnej spolupráce, vrátane vytvárania záujmových lobistických skupín na pôde integračných zoskupení (v NATO a EÚ);
- rozšírenie zóny slobody, mieru, stability a prosperity integrovaním ďalších európskych štátov do EÚ a NATO;
- vnútropolitickú stabilitu založenú na zodpovedajúcom celospoločenskom konsenze v otázkach životných a dôležitých záujmov SR;
- sociálny konsenzus v spoločnosti založenej na rešpektovaní rovnosti práv všetkých obyvateľov bez rozdielu politickej príslušnosti, náboženského vyznania, pohlavia, rasy a príslušnosti k rôznym sociálnym skupinám;
- etnický konsenzus založený na rešpektovaní práv národnostných menšín v súlade s vnútornými a medzinárodnými normami, ako aj v súlade s bilaterálnymi dohodami;
- ekonomickú, ekologickú, environmentálnu bezpečnosť.

V porovnaní s prípravou *Bezpečnostnej stratégie SR 2001* existuje nedostatok domácich aj zahraničných teoretických materiálov. V porovnaní s diskusiou na úrovni bezpečnostnej komunity sa zatiaľ málo pertraktujú názory expertov politických strán, čo nie je zanedbateľné, pretože zmeny

v budúcej bezpečnostnej stratégii budú vyžadovať oveľa hlbšiu diskusiu na dosiahnutie konsenzu než tomu bolo v roku 2001.

Poznámky

- ¹ *Bezpečnostná stratégia SR*, čl. 75, http://www.mod.gov.sk/dokumenty/bez_strategia.asp.
- ² *Hodnotenie bezpečnostného prostredia, kapitola VI. Bezpečnosť Slovenskej republiky, časť 6.1. Teoretické a koncepcné východiská bezpečnosti SR*, IBOŠ, Bratislava, 2004; http://www.mod.gov.sk/iob/texty/hodn_bezp_prostr.pdf.
- ³ *Základné ciele a zásady národnej bezpečnosti SR* (Bratislava, 21. jún 1996).
- ⁴ *Akčný plán členstva (MAP), kapitola II. Obranné a vojenské otázky*, in: *Sprevodca summitom NATO vo Washingtone*, MZV SR, PaPRESS, s. r. o., Bratislava, 2000.
- ⁵ *Armáda SR 2001*, MO SR, Bratislava, 2001, „Rezort obrany v roku 2001“.
- ⁶ *Hodnotenie bezpečnostného prostredia, kapitola VI. Bezpečnosť Slovenskej republiky*, s. 121, http://www.mod.gov.sk/iob/texty/hodn_bezp_prostr.pdf.
- ⁷ *Smernice pre obrannú politiku, článok 1.1. Poslanie a účel dokumentu*, http://www.mod.gov.sk/dokumenty/smernica_ob_pol.asp.
- ⁸ *Odporúčania pre aktualizáciu Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky. Základné bezpečnostno-politické dokumenty Spojeného kráľovstva, Francúzska, Nemecka a Spojených štátov amerických – implikácie pre Bezpečnostnú stratégiu SR*, s. 78 – 79, http://www.mod.gov.sk/iob/texty/zb_bs.pdf.
- ⁹ *Bezpečnostná stratégia SR*, čl. 11 – 17, http://www.mod.gov.sk/dokumenty/bez_strategia.asp.
- ¹⁰ *Vojenská stratégia SR*, čl. 4.1, http://www.mod.gov.sk/dokumenty/voj_strategia.asp.
- ¹¹ *Zahraničná politika Slovenska po vstupe do NATO a EÚ – Postintegračný koncept. Štúdie k medzinárodným otázkam A 08*, Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, n. o., Bratislava, 2004.
- ¹² *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie – východiská a prístupy, III. kapitola*, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií MO SR, Bratislava, 2004, http://www.mod.gov.sk/iob/texty/bs_eu.pdf.
- ¹³ *Ibid.*, II. kapitola.
- ¹⁴ *Postavenie Slovenskej republiky v bezpečnostnej architektúre Európy*, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií MO SR, Bratislava, 2004; *Národno-štátne záujmy Slovenskej republiky – priority pri tvorbe národnej bezpečnostnej stratégie*, http://www.mod.gov.sk/iob/texty/0407postavenie_sr.pdf.
- ¹⁵ *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie – východiská a prístupy, II. kapitola*, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií MO SR, Bratislava, 2004, http://www.mod.gov.sk/iob/texty/bs_eu.pdf.
- ¹⁶ *Smernice pre obrannú politiku*, http://www.mod.gov.sk/dokumenty/smernica_ob_pol.asp.
- ¹⁷ *Návrh ústavnej zmluvy článku I-39 „Osobitné ustanovenia týkajúce sa zahraničnej a bezpečnostnej politiky“* (ue.eu.int, IGC).

¹⁸ „The National Security Strategy of the Republic of Hungary“, III. Objectives and Tasks, 1.3. Transatlantic co-operation.

¹⁹ „NATO and EU Intervention Capabilities and New Security Challenges for Transatlantic Relations, časť II. Slovakia's Response to Security Challenges, http://www.mod.gov.sk/iob/texty/eu_nato.pdf.

²⁰ *Bezpečnostná stratégia SR po vstupe do Severoatlantickej aliancie a Európskej únie – východiská a prístupy, II. kapitola, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií MO SR, Bratislava, 2004, http://www.mod.gov.sk/dokumenty/bez_strategia.asp.*

Summary:

Elemír Nečej: *Security Strategy of the Slovak Republic after its Accession to NATO and the European Union*

Three years after approval of the *Security Strategy* Slovakia has joined NATO and the EU and therefore a need of new strategy is under discussion among security community. The *Slovak Foreign Policy Association* and the *Institute for Security and Defence Studies MOD* has prepared several workshops and issued enough theoretical materials for next possible discussion. All effort has been finalised by preparation of starting points (recommendations) about new security strategy issued in a paper *Security Strategy of the Slovak Republic after its Accession to NATO and the European Union*.

Of course, the discussion within the security community was much more wider. It included a „lesson learned“ from 1993 to 2001, when current security strategy was approved. The incompatibility of previous security documents (*Defence Doctrine 1994* and *Basic Objectives and Principles of National Security 1996*) with new challenges became evident after the Washington summit 1999. Because Slovakia started strong attempt to meet NATO admission criteria, MOD was a first ministry that felt a necessity of new strategic document which would define responses to new security challenges and risks. Despite that a preparation of main strategic documents proceeded from 1998 to 2001 which was a long period. Beside that next lesson learned from that time is that realisation of the *Security Strategy* has been slow especially by preparation of new security system in Slovakia. *Security Strategy of the Slovak Republic* should be a complex document oriented on the future in order to be stable without need to be reassessed each year. In the Slovak Republic this document is being approved by the National Council and then it should be binding for the new

Government. The contents of the document will affect besides others also the decision of the SR whether to keep three strategic documents (*Security, Defence and Military Strategies*) or to reduce them to two documents – *Security, and Military Strategies* or *Security and Defence Strategies*. The discussion involved issues connected with the fact that there is a development process of the complex security system of the SR until 2010 running concurrently with development of the *Security Strategy*. Concerning the changes of security conditions the old concept is not suitable any more and theoretical problems are emerging in process of the concept preparation too. The *Security Strategy* should define basic terms that should be reflected in the security system.

While speaking on material characteristics of threats the discussion placed emphasis on two fields. First of them is a creation of terms and characteristics of terms as challenges, risks, threats, vulnerabilities that has not been solved yet. Current security documents beside „security risks“ use terms „security challenges“ and „security threats“. In general it seems to be necessary so that the authors of draft prepare at least a brief explanation of terms.

The second issue referred to incorporation of threats to the *Security Strategy* that is connected with a question if some of them are separate threats. Some proposals tend to define only three threats - terrorism, failing states and mass destruction weapons. Inclusion of other threats into the *Security Strategy* will depend on the philosophy of its creation. In case that the elaboration of the *Security Strategy* is followed by the internal strategy, facing that phenomenon it would respond to an internal strategy or other sub-strategies. If we take into consideration the ability to react to mutually interconnected threats, facing that threats should be incorporated into the security strategy. Therefore after discussion the security strategy should contain:

Terrorism. Resistance to this threat is not possible without a combination of membership in the joint war against terrorism with internal measures to make the security system more effective.

Weapons of mass destruction represent a special category of risk because they are the ideal way to execute an unexpected attack on political and shopping centres with potentially disastrous consequences.

Tension and rivalry in international relations (regional conflicts). As a NATO and the EU member, the Slovak Republic becomes a part of wi-

der security environment which is geographically approached to regions with open or frozen conflicts.

Failed states become a source of further threats, such as organised crime, terrorism and ambitions to get WMD.

Illegal migration became a priority problem of the EU with respect to the war against organised crime. Organised crime is more and more oriented on organising of illegal migration that shows negative economic consequences.

Organised crime will increase with respect to differences in the efficiency of the Slovak economy when compared with the EU member states, to differences in the SR legislation and the legislation of the EU member states.

The Slovak Republic is not yet the target of migration flows and waves but is a transition area. Intensity of this threat increases and is related to our EU accession. In a long-term view larger migration flows from economically stronger EU members to Slovakia may not be excluded.

From the viewpoint of multidimensional approach to security, there are factors which act on security in the complex way (directly or indirectly). However, they shall not automatically mean a threat but require specific means and methods of action. Primarily, it relates economic, ecological, demographic and other factors related to the globalisation process. In the current Security policy of the Slovak Republic they were postulated as a challenge. However they might involve into threats. Such phenomena are as development of the information society and specific phenomenon in this field – information terror or information war. Next are demographic changes, economic instability, ecological security and environment, political and religious extremism.

Significant part of the discussion was devoted to the issue of interests and their formulation. Different opinions led to a discussion on the proposed hierarchy of the SR interests as well as to a theoretical problem of attributes giving – determination of interests. The hierarchy of interests proposed in the material *Security Strategy of the Slovak Republic after its Accession to NATO and the European Union*. From the viewpoint of categorisation it is possible to keep classification of interests in two categories (vital and important).

As for vital interests they have two dimensions. International dimension of vital security policy is based on the knowledge that security poli-

tical needs of a member of selective integration groups (NATO, EU) are linked with security political interests of these institutions. Internal dimension is based on the needs of the state and its citizens. They are of key (life-important) significance for the protection of life and security of citizens as well as for the existence and operation of state.

Important interests of the Slovak Republic create wider pre-conditions for life-important interests of the Slovak Republic by affecting the internal and international conditions of its realisation. In the article listed interests can be interpreted as important security political interests of the Slovak Republic.